

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE TOKAT

Yrd. Doç. Dr. LEYLA KAPLAN *

1473'ten günümüze yabancı bir ülke işgaline uğramayan Tokat, bu özelliğini soydaşlarına, dindaşlarına, açtığı kollarının, yaptığı yardımların, bir mükâfatı olarak görmelidir. Kafkaslar'dan, Balkanlar'dan kopup gelen soydaşlarına, zulme uğrayan kardeşlerine kol kanat geren, onların dertlerini yüreğinde hisseden Tokatlılar, bir dilim ekmeklerini paylaşmaktan çekinmemişlerdir. Türk toplumunun hasletlerinden biri olarak gördüğümüz bu ve benzeri davranışları, büyük bir alicenaplıkla göstermişlerdir. Bununla birlikte Tokat, Osmanlı'ya başkaldıran Rum ve Ermeniler başta olmak üzere bazı kötü ve yıkıcı emelleri olan isyancı grupların barınacak yer buldukları bir konuma da sahip bulunmaktadır. Yakın tarihimiz içerisinde özellikle Osmanlı Devleti'ni bölücü fikir ve cereyanların yayıldığı Tokat çevresinde Merzifon'da açılan "Pontus Cemiyeti" aracılığıyla ayrılıkçı fikir ve faaliyetler yaygınlaştırılırken "Rum Müdafaa-i Meşruta" Derneği'nin Tokat'ta açılan bir şubesi aracılığıyla da silahlânma başlamıştır.

I. Dünya Savaşı sırasında hız kazanan Pontusçu faaliyetler, Rusya'nın Karadeniz yöresindeki Rumlar'ı desteklemesi ve onlara silâh yardımı yapması üzerine daha da artmıştır. Ayrıca kiliselerin Yunan propagandası yapması, Yunanistan'dan gönderilen ajanların Rum ve Ermeniler'i kıskırtması ve kurulan silâhli çeteler, giderek Rum gücünü arttırmıştır. Bununla birlikte Tokat yöresinde bulunan Rum ve Ermeniler'in nüfusu azınlık durumundadır. Örneğin; 1885-1914 tarihleri arasında Tokat merkez kazasında etnik ve dinî nüfus miktarı:

Müslüman	: 90.125 (1914)
Rum Ortodoks	: 3.997 (1914)
Ermeni Gregoryen	: 12.046 (1914)
Yahudi	: 339 (1914) olarak belirlenmiştir.

Buradan da anlaşılacağı gibi azınlık durumunda bulunan Rum ve Ermeniler Türk düşmanı olan güçlerden aldıkları destekle şımarmışlar ve bir devlet kurma hayaline kapılmışlardır. Bu hayallerini gerçekleştirmek için uygun bir fırsat bekleyen Rumlar, bu fırsata Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ile ulaşmışlardır. Mondros Ateşkes Ant-

* Pamukkale Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

laşması'nın uygulanmaya başlaması üzerine birçok yerde olduğu gibi Sivas Vilayeti'ne bağlı bir sancak olan Tokat'ta da Rum ve Ermeni saldırıları başlamıştı. Halilalan Köyü, Erbaa Kazası, Şeyhli ve Karayük köylerine, Serpin (Turhal) ve çevresine yapılan saldırılar sırasında çok sayıda Türk katledilmiş, köyler yakılıp yıkılmıştır. Evlerinin bodrumlarını ve odalarını işkence yerleri haline getiren Rum ve Ermeniler saldırılarını giderek şiddetlendirirken yaptıklarını onaylamayan veya kendilerine katılmayan Rumlar'ı da öldürmekten çekinmemişlerdi. Kendi soydaşlarına yaptıkları saldırıları Türkler'in yaptığı iddiasını da ileri sürerek, itilâf devletlerine şikayet etmişler, böylece işgalci devletlerin kendilerine yardımlarını sağlamaya çalışmışlardır.

Rum çetelerinin giderek artan saldırıları üzerine yer yer kendilerini korumak amacıyla direnişe geçen Tokatlılar kurdukları Redd-i İlhak ve Müdafaa-i Hukuk dernekleri ile Anadolu'nun işgaline karşı çıkmışlar. Yunanlılar'ın İzmir'i işgalini kınamışlardır. Tokat'ta 25 Şubat 1919 tarihinde Müdafaa-i Hukuk'un Samsun'a bağlı bir şubesini kurmaya gayret eden Yoğurtçuoğlu İbrahim Bey, "Ahali-yi Muhteremeye başlıklı bir telgrafla Karadeniz-Rum Cemiyeti" kurma faaliyetlerine engel olunmasını istemiş ve Karadeniz Müdafaa-i Hukuk Derneği'ne bağlı olarak bir Müdafaa-i Hukuk şubesinin kurulmasına gayret etmiş, Türkler'i ortak bir mücadeleyle yönlendirmek istemiştir.

Bu ve benzeri faaliyetler hakkında elimizde fazla bir bilgi bulunmamakla birlikte Tokat ve çevresinde faaliyet gösteren Müdafaa-i Hukuk Derneği'nin 20 Mart 1919 tarihinde Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Derneği'ne katılmak istediği bilinmektedir. Erzurum'da faaliyetleri güçlenen Müdafaa-i Hukuk Derneği'ne katılarak kendini kapatan bu dernek ve bazı milliyetçi aydın kişiler öncülüğünde Tokat'ta başlıca şu faaliyetler yapılmıştır.

- 1- İşgalleri kınayan telgraflar göndermek, toplantılar ve mitingler düzenlemek
- 2- Ayrılıkçı grupların çıkardığı isyan ve saldırılarla mücadele etmek
- 3- Cepheye asker ve erzak göndermek
- 4- Millî Mücadele karşıtı kişi ve kuruluşlarla mücadele etmek
- 5- Millî birlik ve beraberliği kuvvetlendirecek propagandalar yapmak

İzmir'in işgali, bütün yurttaki olduğu gibi Tokat ve çevresinde de büyük üzüntü uyandırmıştı. Niksar'da 12 Haziran 1919'da İzmir'in işgalini protesto mitingi yapılmış, camilerde ve meydanlarda toplanan kasaba ve köy halkı toplantı sonunda diğer miting ve toplantılarda olduğu gibi itilâf devletlerini protesto ederek, işgalleri kınayan telgraflar göndermişlerdir.

"Hukukun hamisi olduğunu iddia eden Wilson'a ve diğer değerlere müracaat ediyoruz. Artık bizim feryatlarımıza kulak tıkamayınız, bizim tamamiyet-i mülkiyemize, mevcudiyet-i milliyemize tecavüzü ve bu tecavüzde devamı kastediyorsanız en kısa yol bizi öldürmektir. Geliniz öldürünüz. Biz Türk olarak en küçük vatan parçasının Türk kalmasını istiyoruz. Siz de buna söz vermişsiniz. Şimdi ise sözünüzde durmadığınızı görüyoruz. Anadolu'ya uzatılacak bir tecavüz bizi öldürmek için uzatılan bir adımdır. İsnaniyet ve adalet namına bu suikastten vazgeçmenizi rica ediyoruz".^{1a}

Niksar'da bu gelişmeler olurken Tokat'ta da benzer gelişmeler yaşanıyordu. Özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın Havza'da yayınladığı "İzmir ve Manisa'yı işgal eden Yunanlılar'ın giderek artan ilerlemesi ve halka yapılan vahşetlerin protesto edilmesini" isteyen genelgesi üzerine harekete geçen Tokat ileri gelenleri, esnaf, tüccar, ziraat ve belediye üyeleri toplantılar yapmışlardı. Bu toplantıların sonunda, "miting yapılacak olunursa işgallere ve saldırılara karşı duyarsız olmayan Müslüman halkın azınlıklara saldırma ihtimali olduğundan söz edilerek miting yapmama" kararı alınmıştır. 10 Haziran 1919 tarihli telgrafla başta Amerika olmak üzere itilâf devletleri ile sadaret makamının bu işgallere seyirci kalması protesto edilmiştir. Alınan bu kararlar ile işgali protesto eden telgrafi Tokat mutassarrıfı Kadir Bey Havza'da 9. Ordu Komutanlığı Müfettişliği'ne göndermiş. Endişeleri yersiz bulan Mustafa Kemal Paşa, sadece protestonun yetersiz kalacağını bildirerek miting düzenlemenin daha akla uygun olduğunu savunmuştur.^{1b}

Bunun üzerine Tokat Heyet-i Merkeziyesi 30 Ocak 1920 tarihinde Maraş olaylarının protesto edildiği bir telgrafi itilâf devletleri temsilcilerine göndererek miting yapma kararı vermiştir. 31 Ocak 1920 tarihinde yapıldığını söyleyebileceğimiz mitingde İzmir, Adana ve Maraş'ta Müslümanlara yapılan mezalim ve saldırılar, haksızlıklar protesto edilmiş, miting sonucunda alınan kararlar gerekli olan makamlara duyurulmuştur. "Ateşkesi takip eden ondört ay zarfında Türkiye ile barışın yapılmaması feci olayların çıkmasının sebebi olmaktadır. Sönmeye

1a "Padişahın hukuku mukaddesi hükümnarisi, milletin istiklâl ve mevcudiyeti dıçar-ı tehlike olduğu bu zamanda, memleketin her köşesinde, milletin var olduğunu, yapılan haksızlıklara boyun eğilmeyeceğini aleme göstermek, belediye'deki içtimaalarla müyesser olamaz. İtilaf devletlerince bu gibi toplanmalar hükümetin bir tertibi, milleti öne sürmek siyasi tedbirlerden başka bir şeye hükmedilemeyeceği, çekilen telgraflar da vicdan-ı millînin bir tezahürü değil, memuriyet-i hükümetin bir ricası olarak kabul olunabilir.

A.T.A.S.E., Kl., 2.D. 333/33-2, F 4, 6, 7.

Mehmet Şahingöz, "Antep, Urfa, Maraş ve İstanbul'un İşgallerini Protesto Mitingleri", (Başlımış Doktora Tezi), Ankara 1989, s. 110-428.

1b A.T.A.S.E., Kl. 24, /336/13-4, F. 3, 7 - 101.

Halil Asarkaya, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Tokat, Tokat 1936, s. 39.

yüz tutmuş gibi görünen cihad ateşinin yakılmasına sebep olmamaları için bir süre temin edilen barışın adilane ve Wilson prensiplerine uygun olarak itilâf devletlerince bir an önce yapılması, Adana ve onu takip eden İzmir'in işgali ve bu yörede uygulanan fecayi ve mezalim; Wilson prensipleri gibi asrî bir siyaseti ve adil esasları ihtiva eden siyasî prensipler, itilâf devletlerince hareket rehberi olarak benimseneceği ilân olunduğu sırada altıyüz yıldan beri bağımsız yaşayan ve yaşamak isteyen biz Osmanlılar'da derin heyecan uyandırmakta iken Avrupa kürsi-i ihtişamın da insanlık âlemine medeniyet dersi veren Fransız milletinin bayrağı altındaki hunharlık bugünlerde Maraş'ta, son haddini de burada verdirdikleri katliam politikası bütün Osmanlılar'ın kin ve nefretine mucip oldu. Hâlâ devam eden bu zulümlere son verdirilmesini bildirir, mebuslarımızın tutuklanmasını memleketimizin hukuk-u esasiyesine bir darbe olarak düşünürüz. Aksi takdirde yaşamak için azmeden bir milletin ve yalnız kendi varlığına bağlı olduğunu bilen biz Müslümanların mertçe ve kahramanca bir ölümü, zelilane ve tahkir edilir yaşama tercih edeceğimizi arzederiz." ²

Bu mitingden başka Tokat'ta İstanbul'un işgalini protesto için bir miting daha düzenlenmiştir. İngiltere'nin Müslümanlara ve Osmanlı devleti'ne karşı izlediği siyaset ve emperyalizm kınanmıştır.³

Bir taraftan mitingler düzenlenir, diğer taraftan, telgraflarla işgalleri protesto hareketleri devam ederken, bir taraftan da Erzurum Kongresi'ne katılacak temsilciler belirlenmişti. 26-27 Haziran 1919 tarihinde Tokat'a gelen ve bir gece kaldıktan sonra Erzurum'a hareket eden M. Kemal

2 Vatanımızın önemli kısımlarından Türkler ile meskûn Maraş şehrinin Fransızlar tarafından yakılması, Müslüman ahalinin katliam edilmekte olduğunu üzülerken haber aldık. Şimdiye kadar yüzlerce yazdığımız protesto telgrafları, medeniyet âleminin merhametini celb edemedi, vahşet devirlerinde bile misli görülmeyen bu hareketlere ve caniyane tecavüzlere milletimizin feryat ve figanına rağmen göz yumuluyor. İnsanlık vicdanını elemlediren bu vahşet manzarası ve facia karşısında vehamet içinde kaldığımızı göstermekle dilhunuz. Milletimiz hayat tarihiyesinde tesadüf etmediği bu tecavüze karşı hayat hakkını müdafaa için meşru mücadeleye mecbur oldu. Milletimizi, yirminci asr-ı medeniyette, insanlık âleminin gözü önünde olanca vahşet ve şiddetle devam ve dünyanın huzur ve sükûnetini tehlikeye düşüren bu mezalime son verilmesini itilâf devletlerinin adaletinden tekrar ümit eder, aksi halde türlü fiili teşebbüslerde serbest olacağı kanaatini izhar ve hiçbir mesuliyet kabul etmeyeceğimizi bütün cihana iblağ eyleriz."

Dr. Mehmet Şahingöz, a.g.e., s. 251-359-360 - 480-481.

3 "Yaşadığımız asrın içtimai ve ruhi ihtiyaçlarını takdir etmeyerek insanlık için bir tehlike olan emperyalizm siyasî akidesiyle bütün dünyanın sükûnet dünyasını bozan İngiltere'nin memleketimizde ve bilhassa üçyüz milyonluk İslâm âleminin hilafet, yediyüz senelik Osmanlı devlet ve medeniyetinin saltanat merkezi olan İstanbul'da bugün halen yapmakta olduğu kötülük ve fecai, batı medeniyetinin nefret ve tiksinsmesine sebep olacağı gibi, Asya ve İslâm âleminin ızdıraplı ruhunda doğan kin ve intikam duygularının da kuvvetlenmesine hizmet ediyor ve edecektir. "Hürriyet ve millî istiklalin ve tasdiki ile ancak dünya barışının sağlanabileceği esasını büyük bir metanet ve yüksek sesle ilk defa siyasî bir makamdan dünyaya ilân eden Wilson acaba prensiplerini koymak ve ilân etmek için siyasî mecburiyet dahi görmemiş midir?"

Halis Asarkaya, a.g.e., s. 39.

Dr. Mehmet Şahingöz, a.g.e., s. 251-359-360-361-480-481.

Paşa'nın⁴ ardından sancak merkezinden Hamamcızâde Rıfat (Arkun), Reşadiye kazasından emekli askerî katip Sabri Efendi Erzurum'a gönderilmiştir. Rıfat Bey'in Tüzük komisyonuna seçilmesi Tokat için ayrı bir önem taşımaktadır. Erzurum Kongresi'ne katılan Tokat temsilcileri Sivas Kongresi'ne katılmamış, 4 Eylül 1919 tarihinde yapılan Sivas Kongresi'nde Tokat, Bekir Sami Bey tarafından temsil edilmiştir.

İstanbul'da meydana gelen olaylar ve hükümet değişiklikleri Anadolu'da Heyet-i Temsiliye'nin gücünü artırmıştır. Ali Rıza Paşa hükümeti'nin kurulmasından sonra Heyet-i Temsiliye ile yapılan görüşmeler sonunda seçimler yapılmış ve İstanbul'da Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın yeniden toplanmasına karar verilmiştir. Yapılan seçimlerde Tokat'tan Ömer Fevzi, Ahmed ve Şevki Beyler mebus seçilerek İstanbul'a gönderilmişlerdir. Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın Misak-ı Millî kararlarını alması üzerine itilaf devletlerince işgal edilmesi Ankara'da yeni bir Meclis'in toplanmasını zaruri hale getirmişti. Bu yeni Meclis'te Hamamcızâde Rıfat (Arkun), mütevellizâde Hamdi, İzzet (Genç), Mustafa Vasfi (Süsoy), Nazım (Resmor) Beyler Tokat Mebusu olarak yer almışlardı.

Bütün bu gelişmelere rağmen Rumlar'ın saldırıları durmamış giderek artmış savunmasız halkı katletmeye devam etmişlerdir. Saldırlardan kurtulmak için yapılan göçlerin giderek artması üzerine Şubat 1921 tarihinde İçişleri Bakanlığı vekilliği, saldırıları önlemeye yönelik tedbirler almıştır. 8 Mart 1337 tarihinde ordu, Canik, Tokat, Amasya, Çorum livaları dahilinde silâh toplama ve asayişî sağlama kararı alınmıştır.⁵

4 Tamamiyet-i mülkiyemiz "Mondros Mütarekesi ile emniyete alındıktan ve ordumuz silâhtan tecrit edildikten sonra aziz ve muhterem devletlerin ahitleriyle ebedî hak olan istiklâlimizin temsilcisi Meclis-i Mebusanımızın, medeniyet maskeli İngiliz haydutları tarafından tecavüze uğraması ve milletvekillerimizle en güzide erkan ve ayanımızın bedevilerin bile utanmadan yapamayacakları bir tarzda yatak odalarından alınarak hapsedilmesi ve resmî makamlarımızın işgali şimdiki medeniyete yapılmış bir hakaret silsilesi değil midir?

İngilizler'in birbuçuk seneden beri devam eden ve devam etmekte olan vahşiyane hareketlerine son vermediğiniz takdirde tarih huzurunda büyük bir manevî mesuliyetin altına gireceksiniz. Benliğini idrak eden ve ebediyen yaşamaya veya bu uğurda ölmeye bütün Anadolu ile birlik, yemin ve azm eden bizler gelecekten emin olarak bu harekete karşı müthiş bir reaksiyon hazırlamakta olduğumuzu ilâveten arz ederiz."

ATASE, Kl. 27, D. 1336/21, F-2-180-182.

5 Tokat'a gelen M.Kemal Paşa, Tokat Postahanesini kontrol emrini vermiştir. Bunun amacı geliş, ayrılış ve hareketlerinin bildirilmesini engellemektir. Tokat Belediye Salonu'nda yaptığı konuşmada halkı şu sözlerle mücadeleye çağırmıştır. "Hiçbir savunma vasitasına sahip olmasak dahi, dişimiz, tırnağımız, zayıf ve dermansız kolumuzla mücadele ederek şeref ve haysiyetimizi, namusumuzu ve müdafaa etmeyi zarurî görüyorum. Tarih bize, vatan uğrunda, canını malını esirgemeyen milletlerin asla ölmediklerini, hâlâ yaşadıklarını göstermektedir. Ben hayatımı hiçbir zaman milletimden üstün görmedim ve görmeyeceğim. Her an milletim için şerefimle ölmeye hazırım"

Tokat İl Yıllıkları

Ercüment Kuran, "Millî Mücadele'de TOKAT", Tokat Kültür ve Türk Tarih Sempozyumu, Tokat 1986.

Özellikle silâhlarını teslim etmesi için çağrılar yapılmıştı. Müslümanlara yapılan saldırıların yerel güçlerle durdurulamayacağını anlayan Ankara Hükümeti Nurettin Paşa'nın komutasında oluşturulan merkez ordusunu bu mücadelede görevlendirdi.⁶ Buna rağmen Rum saldırılarını bir süre daha önlemek mümkün olmadı. Bu saldırıları ve alınan tedbirleri 11 Ağustos 1337 tarihli Meclis görüşmelerinde dile getiren Tokat Milletvekili Mustafa Bey, Erbaa'da Rumlar'ın İslâm köylerini yakıp yıktıklarını, bu arada kendi köylerini de yakarak itilaf devletlerine "Türkler köylerimize saldırıyor" diye şikayette bulduklarından bahsetmektedir. Saldırıları durdurmada Nurettin Paşa'nın aciz kaldığını, başarısız olduğunu ileri sürerek; Nurettin Paşa'ya başarılı olup saldırıları önlemesinin ya da azlını istemektedir.

Bu sıralarda Tokat mutasarrıfının Ankara'ya gönderdiği raporlar pek iç açıcı değildir. Mağdur durumda olan Türk halkının durumu anlatılmakta, yağmalanan, baskına uğrayan köyler ve katledilen köylüler hakkında bilgi verilmektedir.

Pontus Rum çetelerin varlığına son vermek için durmaksızın yapılan mücadele sürerken diğer bir çözüm de Karadeniz yöresindeki Rum nüfusunun bir kısmını güvenliği sağlamak için başka yerlere göç ettirilmesidir. 10 Haziran 1922'de bu konuda alınan bir kararda "Sivas muntkasında fesadın Karadeniz sevahilinden idare edildiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple Düvel-i İtilafiyeye mensup memur, temsilci ve zabıtları tev-kifi ve dahilde emin mahallelerde muhafaza ve ikameleri taht-ı karara alınmıştır" denilmektedir. Ayrıca 2 Temmuz 1337 tarihli diğer bir karar da Rumların göç ettirilmesine aittir.⁷

6 Pontus meselesinin süratle ve kat'iyetle intacı menafi-i vataniye icabında bulunmasını ve bundan maada ceraim-i siyasiye ile ef'ali-i şekav-e karane mürtekkiblerinin de icra-yı muhakemeleri ve haklarında ahkâm-ı kanuniyenin serian tabiki suretiyle mazaratlarının ref ve izalesi iktiza etmesine mebni Yozgat livası hariç olmak üzere merkez ordusu muntkası dahilinde idare-i örfiye ilanı lüzumu, müdafa-i milliye vekaletinin 2/3/337 tarih ve 552 numaralı tezkeresinde bildirilmiş ve keyfiyet icra vekilleri heyetinin 5/3/337 tarihindeki ictima'ında lede'te tezekkür Ordu, Canik, Tokat, Amasya, Çorum livaları dahilinde silâh toplama esnasında asayiş umuminin te'mini için idare-i örfiye ilanı kargir olmuştur.

Başbakanlık Arşivi; Azınlıklar dosyası, karar no: 2, s. 37.

7 2 Temmuz 1337 "Samsun Balıkköy arkasındaki arazide mevcut köylerde bafra kazası ve Bünyan ve Kocadağ ve Canığın aksamı şarkiyesinde ve Amasya livasının Ladik ve Havza Kazalarıyla Tavusan dağlarında ve Tokat Sancağının destek boğazında ve Yaylacık ve Heris dağlarında ve Yozgat livasının Akdağ madeninde mevcut Rumların nakil ve teb-it edilen ırkdaşlarına muavenet için şekavete ictisar ve nakil kollarına müsellehan ta'aruz ederek Hükümetin emniyeti dahiliye ve hariciyesini temin hususundaki mekasit ve icraatına muhalefeti fiiliyede buldukları hakkında merkez ordusu kumandanlığının işaretine atfen Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin dermeyan eylediği mütaalayı muhtevi Dahiliye Vekaletinin 29 Haziran 337 tarih ve Emniyet 4060 ve 2 Temmuz 337 tarih ve Emniyet 4109 numaralı iki müzekkeresi bilmüstelaa mezkûr müzekkerelerde muharrer esabı mucibe muvafık görülerek mahal ve mevaki muharrerdeki bilumum Rumların lüzunum askeri görüldüğünde nakil ve teb'itlerine ordu kumandanının selahiyatdar bulunduğuna icra vekilleri heyetini.

2 Temmuz 1337 tarihli ictimaında bilittiyak karar verilmiştir.

Başbakanlık Arşivi; Azınlıklar Dosyası, karar no: 1012, C.No : 3, 5, 147.

3.11.1339/1923 tarihinde yapılan gizli toplantıda, "Ruslarla ticaret anlaşması yapılacağı, muhtacına iki milyon liralık tohum yardımında bulunacağı ve Tokat dağlarında hâlâ faaliyetlerde bulunan Rum çetelerinin tenkili için gerekli olan kuvvetlerin tahsisinin yanısıra maddi bakımdan bu kuvvetlere her türlü desteğin sağlanması" kararları alınmıştır.⁸

1919-1923 yılları arasında Rumlar'a karşı yapılan mücadele ve alınan kararlar sonucu Tokat ve Karadeniz yöresini Rum çetelerden kurtarmak mümkün olmuştur. Yapılan mücadele başarıya ulaştıktan sonra da yaralar sarılmaya ve Cumhuriyet'e lâayık bir il yapılmaya çalışılan Tokat, gelişme mücadelesinde de ileri adımlar atmıştır.

⁸ Ruslar'la, ticaret anlaşması yapılacağı, muhtacına iki milyonluk tohum itası ve Tokat dağlarındaki Rum çeteleri hakkında kararlar alınmıştır. "Tokat dağlarında dolaşan Rum çetelerinin tenkili için Erkan-ı Harbiye-i Umumiyenin kuvve-i lazime tahsis etmesi ve bu kuvvetin hareketi takibiyesi esnasında sebikbaria'sesi için maliyece nakden tediyat icrası takassür etmiştir.

Eşkiya takibatı hakkında dahiliyenin tertibatı Heyet-i Vekile'de görüşüldü. Tatbikat-ı netayici hasilası peyderpey ve bir müddet-i münasebe sonra Heyet-i Umumiyesiyle tekrar mütalâa olunacaktır."

Başbakanlık Arşivi; Azınlıklar Dosyası, karar no: 1012, C. No: 147.